

การป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด ตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม

Education to protection for using chemical pesticide of the corn agriculturist
at Tambon Khoksithongtang, Wapipathum district, Mahasarakham province.

นางสาวปรีดาพร พึ่งเจริญ*

*เจ้าพนักงานสาธารณสุข ปฏิบัติงาน รพ.สต.บ้านทองหลาง

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด ตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม รูปแบบการศึกษาคือการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey study) โดยเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และนำไปทดลองใช้เพื่อทดสอบค่าความเชื่อมั่นแล้วนำมาใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 45 คน คัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 71.1 รองลงมา คือ เพศหญิง ร้อยละ 28.9 อายุของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 50 - 59 ปี ร้อยละ 40.0 รองลงมา คือ อยู่ในช่วงอายุ 60-69 ปี ร้อยละ 20 อายุต่ำสุด 20 ปี อายุสูงสุด 78 ปี ความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับสูง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากโทรทัศน์ ร้อยละ 57.7 ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกมากที่สุด คือ ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช คือ ช่วงเวลาเช้าและเย็น ร้อยละ 97.8 ข้อที่กลุ่มเกษตรกรตอบถูกน้อยที่สุด คือ ภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้วควรกำจัดด้วยวิธีขุดหลุมฝังดินกลบ ร้อยละ 71.1 การป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับดี (mean = 1.34, S.D = 0.39) พบว่า มากที่สุดในเรื่องเสื้อผ้าชุดที่ใส่หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วเก็บไว้ซักรวมกับเสื้อผ้าชุดอื่น (mean = 1.53, S.D = 0.50) เกษตรกรมีการป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง (mean = 1.25, S.D = 0.23) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มากที่สุดในเรื่องห้ามบุคคลและสัตว์เลี้ยงที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปใกล้บริเวณที่พ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (mean = 1.33, S.D = 0.70) เกษตรกรมีการป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง (mean = 1.22, S.D = 0.23) พบว่า มากที่สุดในเรื่องการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะที่มีลมแรง (mean = 1.44, S.D = 0.50) เกษตรกรมีการป้องกันตนเองหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง (mean = 1.25, S.D = 0.29) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มากที่สุดในเรื่องเสื้อผ้าชุดที่ใส่หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วเก็บไว้ซักรวมกับเสื้อผ้าชุดอื่น (mean = 1.53, S.D = 0.50) สรุปการศึกษาในครั้งนี้ควรจัดให้มีการอบรมสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง มีมาตรการให้เกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้สารเคมีในทางที่ถูกต้องมากขึ้น มีการรณรงค์ให้เกษตรกรใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกครั้ง เพื่อสร้างความตระหนักและให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเอง รวมถึงให้เกษตรกรได้เห็นโทษและอันตรายจากการใช้สารเคมีที่ปฏิบัติไม่ถูกต้อง

คำสำคัญ : การป้องกัน, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ABSTRACT

This study aims to investigate the self-protection for using chemical pesticide of the corn agriculturist at Tambon Khoksrihongtang, Wapipathum district, Mahasarakham province. In this study, it's a survey study by collecting information from the interview through the process of the validity of the content and it's used to test the reliability. Then it's used with the sample of 45 corn agriculturists at Tambon Khoksrihongtang, Wapipathum District, Mahasarakham Province. The study indicates that most of the corn agriculturists are male in the percentage of 71.1, followed by the female in the percentage of 28.9. For the age of the corn agriculturist; most of them are in the age of 50-59 years old that is 40.0 percent, followed by the range in age of 60 -69 that is 20.0 percent. The minimum age is 20 years old and the maximum age is 78 years old. The knowledge of the corn agriculturist about chemical disposal plant; it's found that most agriculturists has knowledge in the high level because most of the sample populations get information about chemical pesticides from TV in the percentage of 57.7. The question that most of the agriculturist can answer is the appropriate time to spray the chemical pesticide is in the morning and evening in the percentage of 97.8. The question that less agriculturist can answer the containers of the chemical pesticide which has been already used should be disposed by burying under the soils in the percentage of 71.1. The self-protection for using the chemical pesticide; the overall practice is good (mean = 1.34, S.D = 0.39). It's found that the most practice is wearing the clothes after spraying the chemical pesticide and then keeping them with other clothes (mean = 1.53, S.D = 0.50). The agriculturist has self-protection before using the chemical pesticide. The practice is in the moderate level (mean = 1.25, S.D = 0.23). When we consider in each item; we most found about protecting people and domestic animals enter to the nearby place that they spray the pesticide (mean = 1.33, SD = 0.70), The agriculturist has self-protection while they are using the pesticide in the moderate level (mean = 1.22, S.D = 0.23) and it's most found when they using the pesticide while it has heavy wind (mean=1.44, S.D = 0.50). The agriculturist has self-protection after using the chemical pesticide, the practice is in the moderate level (mean = 1.25, S.D = 0.29). When we consider in each item; it's found that the most practice is wearing the clothes after spraying the chemical pesticide and then keeping them with other clothes (mean = 1.53, S.D = 0.50). A summary of this study; the corn agriculturist should be trained for using the chemical pesticide continually. There should be the measure for the agriculturist for behavior changing in the use of the chemical in the right way more than the past. There is a campaign for the agriculturist use for self-protection before using the chemical pesticide all the times to build the awareness and to help the agriculturist to see the importance of self-protection. And it also helps the agriculturist to see the penalties and the dangers of using the chemical.

Keywords : protection, chemical pesticide

บทนำ

ในปัจจุบันเกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก ซึ่งออกฤทธิ์เป็นอันตรายต่อศัตรูพืชที่ต้องการกำจัด และยังเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ สารเคมีบางชนิดยังคงสภาพอยู่ในสิ่งแวดล้อม โดยซึมเข้าไปปนเปื้อนแหล่งน้ำธรรมชาติ ทั้งบนดิน รวมทั้งถูกสัตว์หรือพืชดูดซึมไว้ภายในก่อให้เกิดปัญหาติดต่อกันเป็นลูกโซ่ เมื่อมีการสะสมเป็นเวลานานส่งผลกระทบถึงสุขภาพของมนุษย์ ทำให้ป่วยด้วยอาการแพ้สารเคมีและอาจเสียชีวิตได้ ในแต่ละปีมีผู้ที่ประสบอันตรายจากสารเคมีเป็นจำนวนมากทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจบางรายถึงกับเสียชีวิตจากการเผ่าระวางโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม พบว่า ระหว่างปี 2546 - 2555 มีรายงานผู้ป่วยได้รับพิษจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช 17,340 ราย มีรายงานเฉลี่ยปีละ 1,734 ราย อัตราป่วย 2.35 ต่อประชากรแสนคน พบมากในกลุ่มวัยทำงาน เกษตรกร และยังพบรายงานการได้รับพิษในเด็กเล็ก¹ จากข้อมูลการเผ่าระวางพิษจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปี 2555 ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านทองหลาง ตำบลโคกสีทองหลาง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม มีเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการคัดกรอง จำนวน 100 คน พบสารเคมีตกค้างในเลือด คือ ไม่ปลอดภัย มีความเสี่ยง ปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 63, 28 และ 9 ตามลำดับ ปี 2556 ได้รับการคัดกรอง 100 คน พบสารเคมีตกค้างในเลือด ไม่ปลอดภัย มีความเสี่ยง ปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 69, 21 และ 10 ตามลำดับ ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาการใช้สารเคมีและการป้องกันตนเองของเกษตรกรต่อสารกำจัดศัตรูพืชในแปลงปลูกข้าวโพดของเกษตรกรตำบลโคกสีทองหลาง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นข้อมูลในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเกษตรกรและยังเป็นประโยชน์ที่จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานของเกษตรกร และที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการปลูกจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกร สิ่งแวดล้อม และพืชผักที่ได้ก็จะต้องปลอดภัยต่อผู้บริโภค

วิธีการศึกษา

การศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey study) ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ประชากร คือ

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดทุกหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลโคกสีทองหลาง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 45 หลังคาเรือน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจากประสบการณ์จากการทำงานของผู้ศึกษา และนำแบบประเมินความเสี่ยงในการทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 2 ประกอบ ด้วยเนื้อหา 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากร (6 ข้อ) ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (35 ข้อ) ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (30 ข้อ) และส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้ ประชุมชี้แจงประชากรที่ศึกษา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลในหมู่บ้านพื้นที่ตำบลโคกสีทองหลาง จำนวน 45 หลังคาเรือน แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบความครบถ้วนแล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ในส่วนต่าง ๆ ดังนี้ ลักษณะทางประชากร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ เกณฑ์การแบ่งระดับความรู้โดย² แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ การป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกณฑ์การให้คะแนนเครื่องมือเกี่ยวกับป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชคะแนนที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ แล้วสรุปผลออกเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง ไม่ดี โดยคิดค่าคะแนนจาก (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น⁴

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากร

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 71.1 พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดมีช่วงมากที่สุด คือ อายุ 50 - 59 ปี ร้อยละ 40.0 อายุต่ำสุด 20 ปี อายุสูงสุด 78 ปี สถานภาพสมรส พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่สถานภาพคู่ ร้อยละ 82.2 รายได้ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ร้อยละ 55.5 ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 42.2 การได้รับข้อมูลข่าวสาร พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 82.2 แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด คือ โทรทัศน์ ร้อยละ 57.7

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผลการศึกษา พบว่า ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด พบว่า ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกมากที่สุด คือ ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช คือ ช่วงเวลาเช้าและเย็น ร้อยละ 97.8 รองลงมา คือ การเก็บรักษาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรเก็บไว้ในที่มิดชิดเฉพาะห่างจากคนและสัตว์อื่น ร้อยละ 95.6 ควรเก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่จะใช้อย่างมิดชิดและพ้นมือเด็ก ร้อยละ 95.6 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะใช้ในปริมาณที่มากแค่ไหนก็ได้ตามที่ต้องการโดยไม่ต้องอ่านวิธีการใช้ ร้อยละ 95.6 หลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรอาบน้ำชำระร่างกายและเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ ร้อยละ 95.6 การดูแลผู้ป่วยที่ถูกสารพิษต้องให้ได้รับความอบอุ่นหากอยู่กลางแจ้งควรรีบนำเข้ารับการรักษา ร้อยละ 95.6 ข้อที่กลุ่มเกษตรกรตอบถูกน้อยที่สุด คือ ภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้วควรกำจัดด้วยวิธีขุดหลุมฝังดินกลบ ร้อยละ 71.1

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกมากที่สุด คือ ฉลากบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีเครื่องหมายรูปหัวกะโหลกกับกระดูกไขว้และคำว่า "วัตถุพิษ" ด้วยตัวอักษรสีแดง ร้อยละ 93.3 การเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรที่จะเลือกสารที่มีพิษตกค้างนานและใกล้กับพืชในระยะใกล้เก็บเกี่ยว ร้อยละ 93.3 รองลงมา

คือ ภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะต้องไม่มีรอยเปิดฉีกขาด ร้อยละ 91.1 ข้อที่กลุ่มเกษตรกรตอบถูกน้อยที่สุด คือ เกษตรกรควรใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ตรงกับศัตรูพืชที่พบ หรืออาจเลือกใช้สารชีวภาพในการกำจัดศัตรูพืชแทนการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้แมลง เช่น ตัวทำ ตัวเบียน กำจัดศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี ร้อยละ 80.0

2.2 ความรู้เกี่ยวกับการเก็บรักษาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกมากที่สุด คือ การเก็บรักษาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรเก็บไว้ในที่มิดชิดเฉพาะห่างจากคนและสัตว์อื่น ร้อยละ 95.6 ควรเก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่จะใช้อย่างมิดชิดและพ้นมือเด็ก ร้อยละ 95.6 รองลงมา คือ การขนส่ง การเก็บรักษาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรแยกจากสิ่งของ ร้อยละ 93.3 ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกน้อยที่สุด คือ สถานที่เก็บสารควรเป็นสถานที่ปิดมิดชิดอยู่ภายนอกอาคาร ปิดลิ้นชักได้และมีป้ายบอกอย่างชัดเจนว่า "สถานที่เก็บสารเคมี" ร้อยละ 82.2

2.3 ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกมากที่สุด คือ ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช คือ ช่วงเวลาเช้าและเย็น ร้อยละ 97.8 รองลงมา คือ การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะใช้ในปริมาณที่มากแค่ไหนก็ได้ตามที่ต้องการ โดยไม่ต้องอ่านวิธีการใช้ ร้อยละ 95.6 ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกน้อยที่สุด คือ ภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้วควรกำจัดด้วยวิธีขุดหลุมฝังดินกลบ ร้อยละ 71.1

2.4 ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมี ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกมากที่สุด คือ หลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรอาบน้ำชำระร่างกายและเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ ร้อยละ 95.6 รองลงมา คือ ก่อนการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรสวมเสื้อผ้าให้มิดชิดสวมอุปกรณ์ป้องกัน เช่น ถุงมือ หมวก หน้ากากกรองอากาศและรองเท้าย ร้อยละ 91.1 ไม่ควรสูดดมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกชนิด เพราะจะเข้าสู่ระบบหายใจโดยตรง ร้อยละ 91.1 ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกน้อยที่สุด คือ เสื้อผ้าชุดที่ใส่หลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรผึ่งแดดฆ่าเชื้อไว้ใส่ในครั้งต่อไป ร้อยละ 75.6

2.5 ความรู้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกมากที่สุด คือ เมื่อผู้ป่วยได้รับสารพิษต้องรีบนำผู้ป่วยออกจากบริเวณที่ถูกสารพิษ และให้พักผ่อนบริเวณที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ร้อยละ 95.6 การดูแลผู้ป่วยที่ถูกสารพิษต้องได้รับความอบอุ่นหากอยู่กลางแจ้งควรรีบนำเข้าบริเวณที่ร่ม ร้อยละ 95.6 รองลงมา อาการเริ่มต้นหรืออาการที่พบส่วนใหญ่ที่เกิดจากการแพ้พิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช คือ ปวดศีรษะ วิงเวียน คลื่นไส้/อาเจียน ท้องเสีย ร้อยละ 93.3 ข้อที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตอบถูกน้อยที่สุด คือ ท่านถอดเสื้อผ้าที่ปนเปื้อนสารพิษออกทันทีและนั่งรอสักครู่จึงชำระร่างกายบริเวณที่สัมผัสพิษด้วยน้ำและสบู่ ร้อยละ 84.4

2.6 การวัดระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลการศึกษา พบว่า การศึกษาระดับความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดโดยรวมส่วนใหญ่มีระดับความรู้สูง ร้อยละ 77.8 รองลงมา ระดับความรู้ปานกลาง ร้อยละ 22.2 ผลการศึกษา พบว่า การศึกษาระดับความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเกี่ยวกับการเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่มีระดับความรู้สูง

ร้อยละ 51.1 รองลงมา ระดับความรู้ปานกลาง ร้อยละ 42.2 และระดับความรู้ต่ำ ร้อยละ 6.7 ผลการศึกษา พบว่า การศึกษาระดับความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเกี่ยวกับการเก็บรักษาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่มีระดับความรู้ปานกลาง ร้อยละ 80.0 รองลงมา ระดับความรู้ต่ำ ร้อยละ 11.1 และระดับความรู้สูง ร้อยละ 8.9 ผลการศึกษา พบว่า การศึกษาระดับความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเกี่ยวกับวิธีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีระดับความรู้สูง ร้อยละ 46.7 รองลงมา ระดับความรู้ปานกลาง ร้อยละ 42.2 และระดับความรู้ต่ำ ร้อยละ 11.1 ผลการศึกษา พบว่า การศึกษาระดับความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเกี่ยวกับการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีมีระดับความรู้สูง ร้อยละ 48.9 รองลงมา ระดับความรู้ปานกลาง ร้อยละ 35.6 และระดับความรู้ต่ำ ร้อยละ 15.6 ผลการศึกษา พบว่า การศึกษาระดับความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ส่วนใหญ่มีระดับความรู้สูง ร้อยละ 53.3 รองลงมา ระดับความรู้ปานกลาง ร้อยละ 40.0 และระดับความรู้ต่ำ ร้อยละ 6.7

ตารางที่ 1 แจกแจงความถี่คะแนนของผู้ตอบถูกจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ระดับคะแนนความรู้	จำนวน (n= 45 คน)	ร้อยละ
ระดับความรู้สูง (คะแนน 28 - 35)	35	77.8
ระดับความรู้ปานกลาง (คะแนน 21 - 27)	10	22.2
ระดับความรู้ต่ำ (คะแนน 0 - 20)	0	0.0
Mean = 30.1, S.D = 3.8, Max = 35, Min = 21		
รวม	45	100.0

ส่วนที่ 3 การป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย 1.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.39 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มากที่สุดในเรื่องเสื้อผ้าชุดที่ใส่หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วท่านเก็บไว้ใช้กรวมกับเสื้อผ้าชุดอื่นค่าเฉลี่ย 1.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 รองลงมาหลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชท่านรีบอาบน้ำหรือชำระร่างกายทันที ค่าเฉลี่ย 1.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 มีการป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชน้อยที่สุดใน เรื่องท่านมีการติดป้ายห้ามเข้า

บริเวณที่ท่านกำลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าเฉลี่ย 0.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65

3.1 การป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มากที่สุดในเรื่องห้ามบุคคลและสัตว์เลี้ยงที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าใกล้บริเวณที่ท่านฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าเฉลี่ย 1.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 รองลงมาการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยมือเปล่า ค่าเฉลี่ย 1.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51

มีการป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชน้อยที่สุดในเรื่องหลังจากผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเสร็จแล้วทวนเช็ดมือด้วยผ้าแห้งเท่านั้น ค่าเฉลี่ย 1.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69

3.2 การป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ามากที่สุดในเรื่องการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะที่มีลมแรง ค่าเฉลี่ย 1.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 รองลงมาการสูบบุหรี่หรือรับประทานของขบเคี้ยวในขณะที่ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและขณะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชใช้ปากเป่าเมื่อหัวฉีดมีการอุดตัน ค่าเฉลี่ย 1.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57 มีการป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชน้อยที่สุดในเรื่องการติดป้ายห้ามเข้าบริเวณที่ทากำลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าเฉลี่ย 0.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65

3.3 การป้องกันตนเองหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการป้องกันตนเองหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.29 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มากที่สุดใน เรื่องเสื้อผ้าชุดที่ใส่หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วเก็บไว้ใช้รวมกับเสื้อผ้าชุดอื่น ค่าเฉลี่ย 1.53

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 รองลงมาหลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชรีบอาบน้ำหรือชำระร่างกายทันที ค่าเฉลี่ย 1.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 มีการป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชน้อยที่สุดใน เรื่องชุดหลวมฝึกลบภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้แล้ว ค่าเฉลี่ย 0.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82

3.4 การวัดระดับการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลการศึกษา พบว่า การป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 40.0 รองลงมาระดับดี ร้อยละ 37.8 และระดับไม่ดี ร้อยละ 22.2 ผลการศึกษา พบว่า การป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.9 รองลงมาระดับไม่ดี ร้อยละ 31.1 ผลการศึกษา พบว่า การป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 46.7 รองลงมาระดับไม่ดี ร้อยละ 44.4 และระดับดี ร้อยละ 8.9 ผลการศึกษา พบว่า ระดับการป้องกันตนเองหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 57.8 รองลงมาระดับไม่ดี ร้อยละ 40.0 และระดับดี ร้อยละ 2.2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด จำแนกตามระดับการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ระดับการปฏิบัติตน	จำนวน (n= 45 คน)	ร้อยละ
การป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดพบว่าโดยรวม		
ระดับดี (1.34 - 2.00)	17	37.8
ระดับปานกลาง (0.67-1.33)	18	40.0
ระดับไม่ดี (0.00 - 0.66)	10	22.2
Mean = 1.34, S.D = 0.39 (คะแนน)		
การป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
ระดับดี (1.34 - 2.00)	0	0.0
ระดับปานกลาง (0.67 - 1.33)	31	68.9
ระดับไม่ดี (0.00 - 0.66)	14	31.1
Mean = 1.25, S.D = 0.23 (คะแนน)		
การป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
ระดับดี (1.34 - 2.00)	4	8.9
ระดับปานกลาง (0.67 - 1.33)	21	46.7
ระดับไม่ดี (0.00 - 0.66)	20	44.4
Mean = 1.22, S.D = 0.29 (คะแนน)		
การป้องกันตนเองหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
ระดับดี (1.34 - 2.00)	1	2.2
ระดับปานกลาง (0.67 - 1.33)	26	57.8
ระดับไม่ดี (0.00 - 0.66)	18	40.0
Mean = 1.25, S.D = 0.27 (คะแนน)		

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

4.1 ปัญหา อุปสรรค

1. เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านการป้องกันตัวเองในการใช้สารกำจัดศัตรูพืชอยากให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้ามาให้ความรู้ เรื่องการป้องกันตัวเองให้มากกว่านี้

2. เกษตรกรยังขาดความรู้ด้านการนำบรรจุภัณฑ์ที่ใช้หมดแล้วไปทำลายโดยการฝังกลบ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงใช้การเผาทำลายจึงทำให้เกิดมลพิษในอากาศ

3. เกษตรกรขาดความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้นเมื่อได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย

4. เกษตรกรได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจากการใช้สารเคมี แต่ไม่มีความรู้ในการเลือกใช้สารเคมีที่ไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมหรือมีผลกระทบต่อสุขภาพน้อยที่สุด

5. เกษตรกรไม่มีความรู้ในการเลือกใช้สารชีวภาพหรือการผลิตสารชีวภาพในการกำจัดศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี

6. เกษตรส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่ผิดในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากการที่ฟังคนอื่นแนะนำมา โดยไม่มีการศึกษาข้อมูลที่ต้องการ

4.2 ข้อเสนอแนะ

1. ในด้านการให้ความรู้ของเกษตรกรในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หน่วยงานที่รับผิดชอบในแหล่งชุมชนควรมีการ

จัดการอบรมและให้ความรู้ให้แก่เกษตรกรอยู่เป็นประจำและมีการจัดหาแหล่งน้ำในการเพาะปลูกให้เกษตรกรใช้ในการเพาะปลูกมากกว่านี้

2. ในด้านการตลาดหน่วยงานของรัฐควรมีการจัดหาแหล่งรับซื้อผลผลิตให้เกษตรกรในกรณีที่มีผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการให้ความรู้ด้านการปฐมพยาบาลผู้ป่วยเมื่อได้รับสารพิษเข้าสู่ร่างกายโดยควรมีการจัดอบรมและฝึกปฏิบัติเมื่อผู้ป่วยได้รับสารพิษเข้าสู่ร่างกาย

4. ควรมีการอบรมจากหน่วยงานที่มีความรู้ ในการเลือกใช้สารเคมีที่เหมาะสมและมีผลกระทบต่อสุขภาพ เพื่อให้เกษตรกรจะได้เลือกผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้อง

5. เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชนให้การอบรมในการเลือกใช้สารชีวภาพหรือการผลิตสารชีวภาพในการกำจัดศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี

วิจารณ์

ความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากผลการศึกษาคำถามของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับสูง เกษตรกรมีความรู้มากที่สุด เรื่องช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช คือ ช่วงเวลาเช้าและเย็น ร้อยละ 97.8 ผลการบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมี เครื่องหมายรูปหัวกะโหลกกับกระดูกไขว้ และคำว่าวัตถุมีพิษด้วยตัวอักษรสีแดง ร้อยละ 93.3 การเก็บรักษาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรเก็บไว้ในที่มิดชิดเฉพาะห่างจากคนและสัตว์อื่น ร้อยละ 95.6 หลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรอาบน้ำชำระร่างกายและเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ ร้อยละ 95.6 เมื่อผู้ป่วยได้รับสารพิษต้องรีบนำผู้ป่วยออกจากบริเวณที่ถูกสารพิษและให้พักนอนบริเวณที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ร้อยละ 95.6 และมีความรู้ที่น้อยที่สุด เรื่องภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้วควรกำจัดด้วยวิธีขุดหลุมฝังดินกลบ ร้อยละ 71.1 เกษตรกรควรใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ตรงกับศัตรูพืชที่พบหรืออาจเลือกใช้สารชีวภาพในการกำจัดศัตรูพืชแทนการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้แมลง เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียน กำจัดศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี ร้อยละ 80.0 สถานที่เก็บสารควรเป็นสถานที่ปิดมิดชิดอยู่ภายนอกอาคาร ปิดล็อกได้และมีป้ายบอก

อย่างชัดเจนว่า “สถานที่เก็บสารเคมี” ร้อยละ 82.2 เสื้อผ้าชุดที่ใส่หลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรผึ่งแดดฆ่าเชื้อไว้ใส่ในครั้งต่อไป ร้อยละ 75.6 ท่านถอดเสื้อผ้าที่ปนเปื้อนสารพิษออกทันทีและนั่งรอสักครู่จึงชำระร่างกายบริเวณที่สัมผัสพิษด้วยน้ำและสบู่ ร้อยละ 84.4 โดยเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดได้รับข้อมูลข่าวสารการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากโทรทัศน์ ร้อยละ 57.7 สอดคล้องกับการศึกษา พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลหนองอีโย อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์⁵ ด้านความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 66.9 มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ทำให้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกายมากที่สุด คือ การใช้มือเปล่าผสมสารเคมีและการเก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง คือ เก็บให้พ้นมือเด็ก ร้อยละ 97.7 และสอดคล้องกับการศึกษา พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรสวนผักตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอนครราชสีมา จังหวัดสระบุรี⁶ เกษตรกรมีความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 62.4 และไม่สอดคล้องกับการศึกษา ความรู้และการปฏิบัติตนของเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตำบลละหานนา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น⁷ ซึ่งพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่อยู่ระดับปานกลาง ร้อยละ 67.9 ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด คือ การช่วยเหลือคนที่ได้รับสารเคมีการปฏิบัติตัวก่อนการใช้สารเคมีและวิธีการเก็บรักษาสารเคมี ร้อยละ 92.5 เท่ากัน ส่วนข้อคำถามที่ตอบถูกน้อยที่สุด คือ วิธีการแก้พิษสารเคมี ร้อยละ 28.3 ไม่สอดคล้องกับการศึกษาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรบ้านหนองกราด หมู่ที่ 6 ตำบลหนองตะครอง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์⁸ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ใน ระดับปานกลาง ร้อยละ 57.14 ไม่สอดคล้องกับการศึกษา การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรบ้านแม่ซ้อฟ้าตำบลทุ่งผึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลำปาง⁹ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 63 มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง

การป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลการศึกษาพบว่า การป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปาน

กลาง ร้อยละ 68.9 พบว่า มากที่สุดในเรื่องห้ามบุคลและสัตว์เลี้ยงที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าใกล้บริเวณที่ทานฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชนเผ่าปกเกอะญอ บ้านแม่สาขานาเล ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่¹⁰ เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับปัจจัยโดยใช้แนวคิดพฤติกรรมสุขภาพ พบว่า มีพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายก่อนการใช้สารเคมีอยู่ใน ระดับปานกลาง ร้อยละ 70.5

การป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชผลการศึกษาพบว่า การป้องกันตนเองขณะการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับปานกลาง ร้อยละ 46.7 พบว่า มากที่สุดใน เรื่องการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะที่มีลมแรง ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่¹¹ ผลการศึกษาพบว่า การป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ใน ระดับดีมาก และสอดคล้องกับการศึกษาการใช้สารเคมีและพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากในช่วงเย็น เวลา 17.00 ถึง 18.00 น. ร้อยละ 83.7 ในขณะที่ฉีดพ่นเกษตรกรใช้อุปกรณ์ป้องกันเป็นประจำคือสวมเสื้อแขนยาว คิดเป็น ร้อยละ 89.4 หลังการฉีดพ่นสารเคมีเกษตรกรส่วนใหญ่รีบกลับบ้านอาบน้ำชำระร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 96.9 สำหรับอาการผิดปกติของร่างกายเกษตรกรเคยมีอาการแพ้พิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 36.5 โดยมากมีอาการปวดศีรษะ คิดเป็นร้อยละ 73.2 รองลงมาคือ คลื่นไส้ ร้อยละ 62.0 และมีผื่นคัน ร้อยละ 31.5¹²

การป้องกันตนเองหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการป้องกันตนเองอยู่ใน ระดับปานกลาง ร้อยละ 57.8 พบว่า มากที่สุดใน เรื่องเสื้อผ้าชุดที่ใส่หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วเก็บไว้ซักรวมกับเสื้อผ้าชุดอื่น ไม่สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลหนองอีโย อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมล้างเก็บ แกลลอนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้วไว้ใช้ต่อไป และมีพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองในระดับสูง⁵

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดตำบลโคกสีทองหลาง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม ในครั้งนี้ซึ่งมีข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ

1. ด้านความรู้ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่มีระดับความรู้ เรื่องสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง แต่มีบางประเด็นที่ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดมีความรู้ระดับน้อย ซึ่งเกษตรกรควรได้รับความรู้ในเรื่องนี้เพิ่มเติมทางภาครัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดให้มีการอบรมสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง และสอดแทรกความรู้ผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชระยะสั้นและระยะยาว ควรสร้างความตระหนักให้เกษตรกรใส่ใจสุขภาพของตนเองมากขึ้นเนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ที่อยู่ในระดับสูง แต่ในการป้องกันตนเองในบางเรื่องยังมีการปฏิบัติที่ไม่ดีเช่น ชุดคลุมผิวกบภษาขณะบรรจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้แล้ว ซึ่งเกษตรกรควรให้ความสำคัญมากกว่านี้

2. ด้านการป้องกันตนเอง ควรมีมาตรการให้เกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้สารเคมีในทางที่ถูกต้องมากขึ้น มีการณรงค์ให้เกษตรกรใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกครั้ง เพื่อสร้างความตระหนักและให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเอง รวมถึงให้เกษตรกรได้เห็นโทษและอันตรายจากการใช้สารเคมีโดยไม่สวมอุปกรณ์ป้องกัน หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์ป้องกันตนเองให้แก่เกษตรกร เพื่อเป็นแรงจูงใจและกำลังใจให้เกษตรกรหันมาป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีการป้องกันตนเองในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติที่ดีในบางเรื่อง เช่น การอาบน้ำชำระล้างร่างกายหลังฉีดพ่นสารเคมี แต่ในบางเรื่องยังมีการปฏิบัติที่ไม่ดีเท่าที่ควร เช่น การติดป้ายห้ามเข้าขณะที่กำลังทำการฉีดพ่น ซึ่งควรให้เกษตรกรให้ความสำคัญมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ นางชนวันต์ บุพตา รักษาการผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านทองหลาง ขอขอบพระคุณนางสร้อยมณี แบลงมาลย์ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านทองหลาง นายมนตรี เทเวลา ผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอวาปีปทุม สำนักงานสาธารณสุขอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม นางสาวสุชิตา ปักสังคน นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักโรคติดต่อวิทยา. การเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม. นนทบุรี: ยูดีเอส; 2555.
2. สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม. แนวทางการดำเนินเกษตรปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัยสมุนไพรรักษาภัยจิตผ่องใส. กรุงเทพฯ: ชุมนวมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2553.
3. สมัทนา กลางคาร และวรวพจน์ พรหมสัตยพรต. หลักการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. มหาสารคาม: สารคามการพิมพ์-สารคามเปเปอร์; 2553.
4. บุญธรรม กิจปรีดาปริสุทธ์. การวิจัยการวัดและประเมินผล. กรุงเทพฯ: โครงการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยมหิดล; 2533.
5. จิราวัฒน์ ดิสนิท. พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรตำบลหนองอียอ อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2546.
6. ลัดดา สงวนสุข. พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรสวนผัก ตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี. สระบุรี: โรงพิมพ์ไทยศิริ; 2551.
7. โกวิทช์ รูปต่ำ. การศึกษาความรู้และการปฏิบัติตนของเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตำบลละหานนา อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2546.
8. ณิชกุล วงศ์สุวรรณ. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร บ้านหนองกรด หมู่ที่ 6 ตำบลหนองตะครอง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์; 2555.
9. ยุทธการณั ไทยลา. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร บ้านแม่ซ้อฟ้า ตำบลทุ่งผึ้ง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง. ลำปาง: โรงพิมพ์ศิลปการพิมพ์; 2555.
10. พิริพัฒน์ ธรรมแะ. พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชนเผ่าปกากะญอ บ้านแม่สายนาเลา ตำบลโหล่งขอต อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: นครพิงค์การพิมพ์; 2550.
11. เจษฎา เจริญสุข. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย เชียงใหม่. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2554.
12. ประชุมพร เล่าห์ประเสริฐ และคณะ. การใช้สารเคมีและพฤติกรรมการป้องกันตนเองต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2551.